
This is the **published version** of the article:

Hanafi Alcolea, Dunia; Viniegra Pintado, Mar; Rubio Garcia, Remedios , dir.
Desenvolupament dels Serveis Terapèutics d’Acompanyament Psicosocial (STAP)
en processos de divorci conflictiu. 2021. 35 pag. (1485 Grau en Psicologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/250760>

under the terms of the license

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

**DESENVOLUPAMENT DELS SERVEIS
TERAPÈUTICS D'ACOMPANYAMENT
PSICOSOCIAL (STAP) EN PROCESSOS DE
DIVORCI CONFLICTIU**

Treball de Final de Grau

Dunia Hanafi Alcolea
Mar Viniegra Pintado

Tutora: Remedios Rubio Garcia

Facultat de Psicologia

05/05/2021

ÍNDEX

Resum	2
INTRODUCCIÓ	3
OBJECTIUS	4
METODOLOGIA	5
Fase 1: Definició del problema	5
Fase 2: Ampliació de les dades	5
Fase 3: Anàlisi i tractament de la informació	8
Fase 4: Disseny del servei	12
CONCLUSIONS	14
CONSIDERACIONS ÈTIQUES	15
AGRAÏMENTS	15
REFERÈNCIES	16
ANNEXOS	18
RESUMS EXECUTIUS	26
NOTES DE PREMSA	32

Desenvolupament dels Serveis Terapèutics d'Acompanyament Psicosocial (STAP) en processos de divorci conflictiu

Dunia Hanafi Alcolea i Mar Viniegra Pintado

Resum

Actualment, un gran nombre de menors a Espanya enfronten la vivència del divorci dels seus pares. A més, part d'aquests divorcis són conflictius, comportant episodis de violència i malestar als menors. Segons l'INE (Institut Nacional d'Estadística), l'any 2019 a Espanya van haver-hi més de 10.000 divorcis contenciosos amb menors implicats. Els conseqüents derivats de la conflictivitat del divorci solen ser greus i estables en el temps. Diferents estudis assenyalen que els divorcis amb alta conflictivitat són en si mateixos un factor de risc per l'aparició i la cronificació de comportaments que condicionen i perjudiquen el desenvolupament psicològic i emocional dels menors. En aquest treball s'ha establert com a objectiu principal el disseny d'un servei especialitzat que pugui atendre als menors en processos de divorci conflictiu, fent especial atenció en aquells aspectes on els Serveis tècnics de Punt de Trobada no poden arribar. Per tal de poder assolir l'objectiu, s'ha seguit una metodologia per fases. Aquesta ha consistit a definir la problemàtica arran d'una cerca bibliogràfica, la realització d'entrevistes i grups focals a professionals i persones amb vivències de divorcis conflictius i, finalment, una anàlisi qualitatiu de la informació per extreure les necessitats latents. Les conclusions d'aquesta anàlisi han estat principalment la importància d'acompanyar als menors des del litigi judicial i la preparació de les famílies de cara a la seva participació a altres serveis. Finalment s'ha procedit a dissenyar el servei, donant resposta a les necessitats detectades i als objectius proposats en un inici.

Paraules clau: divorci, conflicte, servei terapèutic, acompanyament, menors, benestar psicosocial, punt de trobada

Abstract

Currently in Spain, many minors face their parents' divorce. Part of these divorces are quite conflicting and include episodes of violence and discomfort for the minors. According to INE ("National Institute of Statistics"), in 2019 more than 10.000 contentious divorces were held in Spain with minors implied. The consequences of divorces' conflict are usually hard and long-lasting in time. Different studies appoint that divorces with high conflict implied are themselves a risk factor for the appearance and persistence of behaviors that condition and harm the emotional and psychological development of the minors. The main objective of this project has been the design of a specialized service that can assist the minors going through conflicting divorce processes, with special attention to aspects that the "Meeting Point Services" cannot address. In order to reach the objectives, we've applied a phased methodology. We have been able to define the problem thanks to bibliographic research, and we have performed interviews and focal groups with professionals and people with conflict divorce's life experiences. Finally, we have performed a qualitative analysis of the whole information to understand latent needs. The main conclusions of the analysis have been on one side the importance to accompany the minors all through the judicial litigation and on the other, the preparation of the families towards their participation of other services. Finally, we have proceeded to design the service, giving response to the detected needs, and objectives presented at the beginning.

Key Words: divorce, conflict, therapeutic service, accompaniment, minors, psychosocial wellbeing, "meeting point".

INTRODUCCIÓ

Actualment, un gran nombre de menors a Espanya enfronten la vivència del divorci dels seus pares. A més, part d'aquests divorcis són conflictius, comportant episodis de violència i malestar als menors. Segons l'INE (Institut Nacional d'Estadística), l'any 2019 a Espanya va haver-hi més de 10.000 divorcis contenciosos amb menors implicats. Tal com mostra el primer Observatori del Dret de Família, una enquesta realitzada a membres de l'Associació Espanyola d'Advocats de Família (2019), gairebé el 97% dels divorcis contenciosos tenen un alt nivell de conflictivitat. Per tant, podem entendre que, l'any 2019, al voltant de 10.000 famílies amb menors (ergo, més de 10.000 menors) van viure un divorci conflictiu.

Existeixen certes necessitats bàsiques pel bon desenvolupament dels menors durant la infància i l'adolescència. Félix López (1995) descriu algunes de les necessitats específiques de la infància, i les classifica segons si són de caràcter fisio-biològic, cognitives o emocionals i socials. Dins d'aquest últim grup en podem trobar algunes com: la seguretat emocional, la identitat personal o l'autonomia progressiva. Aquestes necessitats solen ser cobertes per agents socialitzadors, entre els quals trobem els pares. Per tant, els menors poden veure's exposats a malestar psicosocial, derivat d'un divorci que comporti no cobrir les necessitats bàsiques de desenvolupament. En aquest sentit, Barudy (1998) postula certes capacitats parentals bàsiques (com la capacitat de vincular-se amb els fills) i funcions parentals (entre les quals trobem la funció educativa, dirigida a l'afecte o la comunicació), les quals són necessàries pel bon desenvolupament dels infants. Un divorci pot comportar (sobretot per la part del progenitor no custodi) una manca o debilitació d'aquestes funcions i capacitats parentals, afectant de manera negativa al desenvolupament psicosocial dels menors.

En relació amb l'anteriorment esmentat, destaquem la importància que Vygotsky (1979) dóna als pares i mares amb relació a aquelles activitats que realitzen per facilitar el desenvolupament dels menors, a través d'estimulació, coneixement... Aquest recull d'activitats, entès com un sistema de suport, és primordial durant la infància i adolescència. No obstant, també es pot veure malmès pels divorcis, sobretot si aquests comporten conflictivitat, de manera que el desenvolupament cognitiu dels menors es pot veure negativament afectat.

També considerem important destacar els tipus de vincle que defineix Bowlby a alguns dels seus escrits. D'entre els quatre que defineix, en destaquem tres, els quals es poden donar derivats d'un divorci i poden tenir implicacions negatives sobre els menors. Aquests són, en primer lloc, el vincle ansiós i ambivalent. Aquest es caracteritza per una sensació d'inseguretat constant per part del menor cap als progenitors, donada la inconsistència de les cures. Pot donar-se, per exemple, en casos on la custòdia compartida no funciona del tot bé, o en casos on el progenitor no custodi realitza visites de forma inconsistent. El segon tipus de vincle que destaquem és l'evitatiu, caracteritzat per aquells menors que consideren que no poden comptar amb l'ajuda dels seus pares, generant patiment als menors. Aquest tipus de vincle es pot donar, per exemple, en aquells divorcis conflictius en els quals els progenitors s'enfoquen únicament en el procés de divorci i fer mal a la parella, convertint la família en un terreny de batalla i abandonant la cura dels fills. Per últim, destaquem el vincle desorganitzat, que es considera una barreja dels dos anteriors i provoca un sentiment d'abandó. El podem observar, per exemple, en casos on el progenitor no custodi du a terme conductes insegures o negligents. Mary Ainsworth (1972) també va definir diferents patrons de vincles, entre els quals destaca l'insegur, que

englobaria les conductes dels tres patrons explicats anteriorment. Alguns estudis que va realitzar van posar de manifest que els menors utilitzen a la mare com una base segura per l'exploració (Ainsworth i Bell, 1970). D'aquesta manera, un divorci durant els primers anys del menor, pot dificultar el seu desenvolupament cognitiu (en cas que les conductes dels progenitors canviïn envers l'infant). En resum, els estudis d'Ainsworth, Bell i Bowlby (1970) mostren, com ja hem anat mencionant, la importància de la família i els progenitors per la salut mental dels menors i, sobretot, per la capacitat d'establir vincles afectius en un futur.

Entenem, per tant, que la vivència d'un divorci en els menors implicats pot desencadenar diferents efectes negatius sobre el seu benestar psicosocial. Tot i que la separació física dels pares pot tenir efectes negatius sobre els menors, aquest efecte pot desaparèixer amb el temps (Beyebach, 2009). Els conseqüents derivats de la conflictivitat del divorci són, per altra banda, molt més greus i estables en el temps. En aquesta línia, Silveira i al., (2017) assenyalen que els divorcis amb alta conflictivitat són en si mateixos un factor de risc per l'aparició i la cronificació de comportaments que condicionen i perjudiquen el desenvolupament psicològic i emocional dels menors, i també la seva adaptació a la nova realitat.

Els Punts de Trobada Familiar tenen com a funció (entre d'altres), fer front a aquests efectes psicosocials derivats del divorci que afecten directament als menors. Tal com assenyalen Orgilés i al., (2007), un Punt de Trobada Familiar és un recurs que vetlla pel benestar dels menors afectats per una ruptura conjugal conflictiva, seguint una ordre judicial i únicament quan d'altres mesures no han sigut efectives.

El problema resideix, tal com assenjala Bolaños (2008), que el tempo legal i el psicosocial no són iguals, sinó que el malestar s'inicia molt abans de la sentència per un divorci contenciós, i finalitza molt més tard que el procés legal. Silveira i al., (2017) posen èmfasi que en els primers mesos després d'un divorci, els menors poden experimentar problemes psicosocials greus (com ansietat, problemes en les relacions socials o de conducta...) que si no es tracten es poden acabar cronificant. Per desgràcia els punts de trobada no solen intervenir en els primers moments després de la sentència.

OBJECTIUS

Front tot això, considerem de gran rellevància crear un servei d'actuació que es centri en acompanyar als menors de manera psicosocial, immediatament després d'una sentència de divorci conflictiu.

Els nostres objectius generals a abordar en aquest servei serien:

- Vetllar pel benestar psicosocial dels menors implicats en processos de divorcis conflictius.
- Preparar al conjunt familiar per tal que puguin assolir els objectius que es proposaran al PTF de la millor manera possible.

Per tal d'assolir-los, ens plantegem els següents objectius específics:

- Realitzar una cerca bibliogràfica per tal de tenir un bagatge teòric complet.
- Recollir informació a través d'entrevistes dirigides a professionals implicats en l'àmbit i testimonis que hagin viscut situacions de divorcis conflictius.
- Analitzar les entrevistes per tal de detectar necessitats.
- Dissenyar un servei que doni resposta als dos objectius generals, a partir de la informació recollida prèviament.

METODOLOGIA

El nostre treball està organitzat seguint una metodologia per fases, la qual deriva de la proposta feta per Pérez Serrano (2002), en referència a les investigacions qualitatives. Les fases proposades originalment han estat modificades de manera que s'adaptin al nostre projecte.

Fase 1: Definició del problema

En aquesta fase s'ha fet un procés introductori, a través d'un estudi del context i de la situació actual envers la problemàtica plantejada anteriorment. Per tal de realitzar-la s'ha dut a terme una cerca bibliogràfica a través de bases de dades, revistes i portals virtuals, especialitzats en ciències de la salut, socials, jurídiques i de l'educació.

Les temàtiques que s'han tractat durant la cerca han estat el

- Desenvolupament dels infants
 - o Necessitats infantils pel bon desenvolupament
 - o Desenvolupament psicocognitiu dels infants
 - o Factors influents al desenvolupament infantil
- Divorcis conflictius:
 - o Origen
 - o Conflictivitat
 - o Incidència
 - o Punts de Trobada
- Interacció (desenvolupament dels infants # divorcis conflictius)
 - o Afectació dels divorcis conflictius en els menors
 - o Afectació dels divorcis conflictius en el desenvolupament infantil

Fase 2: Ampliació de les dades

L'objectiu principal d'aquesta fase és ampliar la informació aconseguida durant la cerca bibliogràfica i poder realitzar una anàlisi de necessitats complet que doni lloc a l'estructuració del nostre servei.

Entenem que no existeix una realitat objectiva, sinó diferents realitats construïdes socialment i que, en el que ens afecta a nosaltres durant la realització del treball, construïm socialment el coneixement durant la nostra investigació. assenyala Jiménez-Domínguez (2000), la metodologia qualitativa parteix d'aquest supòsit bàsic esmentat, que el món social en el qual vivim està construït per símbols i significats. Per tant, considerem que la intersubjectivitat és una peça clau dins la nostra investigació.

D'aquesta manera, s'ha fet ús d'una metodologia qualitativa per intentar obtenir una comprensió profunda de la realitat que envolta a les persones implicades durant els divorcis conflictius, per tal de poder generar un servei adequat a la situació existent.

Instruments de recollida de dades

Una de les tècniques qualitatives utilitzades ha estat l'entrevista individual. Una entrevista és una conversa que té uns objectius i es desenvolupa en una situació social d'interrogació, de forma que implica un professional i, com a mínim, una persona (Elejabarrieta, 1997). La seva elecció ha estat arran la utilitat que presenta la tècnica, donat que les converses generen un espai còmode d'interacció entre la persona entrevistada i l'entrevistadora, el qual dóna peu a les participants per tal que expliquin vivències, reflexions, experiències, sentiments, etc.

Una altra tècnica utilitzada ha estat l'ús de grups focals. Aquests consisteixen en un debat, una discussió organitzada i dirigida a partir d'experiències i opinions personals (Domínguez i Dávila, 2008). Els grups focals permeten generar situacions de construcció discursiva i, igual que les entrevistes individuals, permeten indagar en opinions, pensaments, discursos, reflexions, etc.

Participants

La mostra utilitzada es divideix en diferents grups o categories:

- Professionals de l'àmbit jurídic
- Persones treballadores de Punts de Trobada Familiar
- Persones afectades per divorcis conflictius (persones adultes que hagin patit el divorci dels seus pares quan eren menors). Preferentment amb vivències relacionades amb Punts de Trobada Familiar

El procés de mostratge d'aquest treball va iniciar-se amb la intenció de ser aleatori mixt, de manera que les participants fossin escollides a l'atzar d'entre les diferents categories prèviament delimitades. Aquest procés, però, és molt costós i no va donar els resultats esperats, pel que finalment s'ha utilitzat un mostratge per conveniència. El mostratge per conveniència consisteix en l'elecció per mètodes no aleatoris de mostres amb característiques similars a la població objectiu (Casal i Mateu, 2003).

Concretament, el procés de mostratge per les dues primeres categories s'ha realitzat a través del contacte telefònic a diferents entitats de l'àrea metropolitana de Barcelona.

D'entre 20 intents de contacte, es van seleccionar tots aquells que van acceptar la participació voluntària al projecte.

Aquests han estat:

- XP Advocats (X.P, directora i advocada)
- Punt de Trobada Familiar BCN2 (A.B, coordinadora i psicòloga)
- Punt de Trobada Familiar Terrassa (E.H, tècnica i treballadora social)
- Punt de Trobada Familiar l'Hospitalet de Llobregat (equip complet de 5 persones, psicòlogues)

El mostratge de l'última categoria s'ha realitzat a través d'anuncis difosos a les xarxes socials. S'ha fet ús de diferents xarxes i portals per tal de mantenir el màxim d'aleatorietat possible. Les persones seleccionades han estat totes aquelles que han respost als anuncis amb voluntat de participar i que complien amb el perfil delimitat prèviament. En concret:

Treball de Final de Grau

- A.B (sense vivències a Punts de Trobada Familiar)
- D. (amb vivències a Punts de Trobada Familiar)
- A.P (amb vivències a Punts de Trobada Familiar)
- B.S (amb vivències a Punts de Trobada Familiar)
- A.A (amb vivències a Punts de Trobada Familiar)

Procediment de les entrevistes

Les entrevistes han estat semiestructurades, de manera que es partia d'un guió amb preguntes relativament focalitzades a la temàtica en qüestió, però donant lloc a respostes obertes i converses extenses.

→ Construcció dels guions:

Els guions utilitzats han estat diferents segons la categoria de la persona entrevistada, però tots ells partien d'una mateixa base, de manera que donessin resposta als objectius del nostre projecte (Annex 1).

→ Realització de les entrevistes:

Donada la situació actual al país, les restriccions per frenar la pandèmia de la Covid-19 han impedit que les entrevistes es realitzin de manera presencial. D'aquesta manera, s'ha ofert a les participants tres vies de realització, a elecció personal:

- Telefònica (1)
- Videotrucada (2)
- Escrita via e-mail (5)

La transcripció de les entrevistes ha estat simultània a la realització de les mateixes en aquelles realitzades de manera telefònica i videotrucada.

Procediment del grup focal

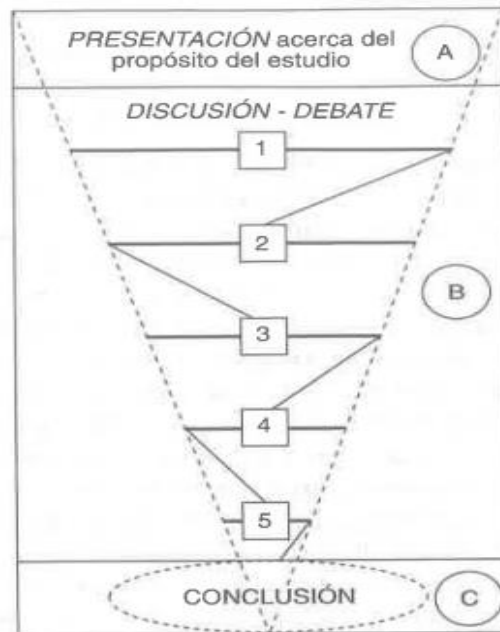
El grup focal s'ha realitzat amb les treballadores del Punt de Trobada Familiar de l'Hospitalet de Llobregat.

→ Construcció del guió:

El guió utilitzat contenia les mateixes preguntes i temàtiques que aquell utilitzat a les entrevistes individuals a persones treballadores dels Punts de trobada familiar.

S'ha utilitzat l'estratègia de la guia de debat (*tòpic guide*) en grup focal, proposada per Gordo i Serrano (2008).

Com es pot veure a la imatge, s'inicia amb una presentació la qual dóna lloc a un debat (A), passant per les diferents preguntes proposades al guió (B), per finalitzar amb un recull de conclusions (C).

→ Realització grup focal:

El grup focal s'ha realitzat de manera presencial al Punt de Trobada Familiar de l'Hospitalet de Llobregat. Les persones participants han estat les cinc treballadores del centre, totes elles graduades en psicologia; i les autores d'aquest treball, en qualitat de moderadores.

Després d'una presentació inicial del projecte, s'ha realitzat tot un debat al voltant de diferents preguntes prèviament delimitades al guió.

Tot el debat ha estat gravat en àudio i transcrit per permetre la seva anàlisi.

Fase 3: Anàlisi i tractament de la informació

L'anàlisi de dades constitueix una etapa clau del procés d'investigació qualitativa que apareix indissolublement unida a la recollida d'informació (Gil, 1994; Goetz i Lecompte, 1988). Un dels processos més importants d'aquesta anàlisi és focalitzar i abstraure les dades brutes en unitats centrals de significats, que s'anomenen categories (Sabariego, Vilà i Sandín, 2014).

En el nostre cas, el tractament de la informació ens permet realitzar una anàlisi de necessitats a partir del qual podem delimitar les bases i el funcionament del nostre servei.

Instruments d'anàlisi i tractament de la informació

L'instrument que s'ha utilitzat en aquest treball ha estat el programa *ATLAS.ti*, una eina computacional especialitzada en l'anàlisi qualitatiu de dades i permet extreure, categoritzar i inter-vincular segments de dades des de diferents documents (Sabariego, Vilà i Sandín, 2014).

Procediment

En primer lloc s'ha realitzat un procés de codificació, de manera que s'han creat categories o unitats segons àrees de significat. Per tal de realitzar aquesta categorització, s'ha utilitzat una lògica *deductiva* o *top-down*, de manera que s'han generat categories *a priori* ajustades a treballs teòrics i conceptuals previs (Bartolomé, 1997), així com una lògica *inductiva* o *bottom-up*, que ha consistit en generar categories a partir de la lectura de les

transcripcions i l'extracció de temes o dimensions més rellevants (Sabariego, Vilà i Sandín, 2014).

Més tard, s'ha realitzat una fase d'estructuració, agrupant les categories definides anteriorment en d'altres més generals: famílies de categories (Sabariego, Vilà i Sandín, 2014). Aquesta re-categorització ens permet analitzar-les manera més conceptual. A més, juntament amb l'eina de *co-ocurrències* oferta pel propi programa, hem pogut analitzar relacions entre dues o més categories.

Resultats

Les categories definides, ja classificades segons les famílies a les quals pertanyen, són les següents:

Codi	Família	Nº de cites
Factors de vulnerabilitat en els menors	Afectacions sobre els menors	29
Factors desprotectors cap als menors	Afectacions sobre els menors	23
Millores	Necessitats prèvies	22
Funcionament PT	-	17
Crítiques als PT	Necessitats prèvies	16
Trets de conflictivitat	-	14
Efectes sobre el desenvolupament dels menors	Afectacions sobre els menors	13
Repercussions negatives a la família	-	11
Temps interjudicial	Afectacions sobre els menors	9
Valoració acompanyament psicològic	-	9
Temps	-	8
Presència psicològica	-	7
Funcionament judicial	-	3

Per altra banda, l'eina de *co-ocurrències* ens mostra la incidència en la qual dos codis són presentats de manera simultània a una mateixa cita. Les *co-ocurrències* més destacades coincideixen de manera significativa amb les famílies prèviament delimitades. D'aquesta manera, remarquem la importància d'extreure les necessitats latents seguint l'estructura de grups de famílies.

Família: Afectacions sobre els menors	Factors de vulnerabilitat en els menors	Factors desprotectors cap als menors	Temps interjudicial
Efectes sobre el desenvolupament dels menors	8	2	0
Factors de vulnerabilitat en els menors		14	5

Família: Necessitats Prèvies	Millores
Crítiques als PT	7

A continuació mostrem una petita anàlisi de les famílies de codis, per acabar llistant les necessitats detectades arran de les entrevistes i el grup focal.

→ Afectacions sobre els menors:

Dins d'aquesta família podem observar totes aquelles vivències que han generat vulnerabilitat i efectes negatius sobre el desenvolupament dels menors, principalment narrades per aquestes mateixes persones.

La majoria d'aquestes experiències poden ser derivades d'una falta d'acompanyament al menor i a la família:

"Mi madre empezó a condicionar, veladamente, la imagen que yo tenía de mi padre"

Cita 1:3

"Sufrí mucho y echaba mucho de menos sentirme querida y cuidada por alguien"

Cita 8:8

Dins d'aquesta família de codis, trobem també certes accions que ens mostren una falta de protecció cap al menor, principalment narrades per professionals de l'àmbit:

"Declaran al judici, explorades per pèrits... criatures que han presenciado molt el conflicte"

5:6

"A les famílies els hi costa preservar els infants per la conflictivitat i les implicacions emocionals i personals que es donen en aquest procés, que lamentablement molts cops és molt llarg i molt traumàtic i moltes vegades deixen de veure a l'infant"

Cita 9:17

"El nen pot estar molt deixat de banda o haver-hi molt focus en ell, i per tant, estar molt instrumentalitzat"

Cita 9:22

Totes aquestes cites ens permeten visualitzar la importància d'un acompanyament continu durant els processos de divorci, sobretot dirigit al menor, però també a les famílies. A més, les implicacions i els efectes que té el temps interjudicial sobre els menors i les famílies no passen desapercebuts:

"En aquest temps les relacions es deterioren. A vegades s'intenten tenir contactes que no funcionen i les relacions van a pitjor"

Cita 5:4

"Hi ha molts pares que dins de tota aquesta conflictiva deixen de veure al nen, el perden de vista, i adopten conductes poc protectores justament perquè no estan acompanyats en aquest procés i estan desbordats"

Cita 9:16

→ Necessitats prèvies:

Aquesta família de codis és molt important a l'hora d'establir les bases del nostre projecte, donat que ens ofereix de primera mà totes aquelles necessitats que ja han estat detectades per professionals i persones implicades. D'aquesta manera, podem generar factors envers els quals actuar que donin resposta a les problemàtiques detectades.

Alguns punts febles o millores possibles referents a l'acompanyament psicosocial dels menors durant els divorcis conflictius més destacats han estat els següents:

"El punt de trobada hauria de poder intervenir en el millor moment de l'infant"

Cita 5:9

"Seria interessant que estiguessin acompanyats, ja que és un temps que estan en l'aire i ningú els hi diu res, no estan informats, és realment un temps desesperant per la família, especialment pel no custodi que està esperant veure als seus fills"

Cita 9:10

"Crec que un acompanyament a aquestes famílies durant aquests processos seria espectacular i ens donaria molt de marge"

Cita 9:20

→ Codis sense família:

Aquests codis ens ofereixen informació variada però de vital importància per definir les necessitats sobre les quals actuar.

Ens ofereixen informació sobre com és viscut el temps en el qual es produeix un divorci conflictiu pels menors (9:12), així com les experiències i els efectes de la vivència de conflictivitat.

"On comença el patiment és al litigi judicial, que pot durar un any o inclús dos anys, on està la família amb un grau de conflictivitat, i és molt comú que no estiguin preservant l'infant"

Cita 9:12

També ens mostren com l'efecte d'una falta d'acompanyament durant els processos de divorci conflictiu afecten a tota la família, i no només al menor (1:10; 9:18).

"No soy capaz de imaginarme su frustración y decepción al vivir eso con tu propia hija"

Cita 1:10

"L'acompanyament important als que es queden sense la custòdia, són pares que es passen molt temps sense veure a l'infant i arriben aquí desbocats, van con todo"

Cita 9:18

Per últim, destaquem la necessitat percebuda de la presència d'acompanyament psicològic per persones que s'han vist immerses en aquestes situacions. La seva demanda d'ajuda ens porta a concloure la necessitat real del nostre servei.

Anàlisi de necessitats

En conclusió a tot l'anàlisi i el tractament de les dades recollides durant el nostre treball, exposem les necessitats detectades en el context actual. Aquestes necessitats defineixen les bases a l'hora de dissenyar el servei d'acompanyament. D'aquesta manera, el servei dissenyat busca donar resposta a totes les problemàtiques conceptualitzades anteriorment, així com servir de suport als serveis actuals.

Les necessitats que definim arran de la recopilació i l'anàlisi de dades són:

- Servei d'actuació que abordi tot el procés de divorci en cas que sigui conflictiu: des del litigi judicial fins que es consideri oportú (finalització de la conflictivitat, derivació a altres serveis, etc.)
- Acompanyament real i adaptat a les necessitats dels menors segons l'edat i la situació
- Preparació de les dues parts afectades de cara a possibles derivacions a altres serveis, així com acompanyament a les mateixes
- Atenció individualitzada segons el cas (fent especial atenció als casos de divorci per violència de gènere, violència domèstica, abusos sexuals...)

Fase 4: Disseny del servei

En aquesta fase expliquem de manera detallada l'estructura i el funcionament del servei dissenyat durant el nostre treball.

Introducció al servei i objectiu

L'STAP (Servei Terapèutic d'Acompanyament Psicosocial), és un servei terapèutic familiar el qual atén i acompanya als menors en processos de divorci conflictiu, a més d'oferir atenció a les parts progenitores implicades.

Com hem esmentat durant la realització d'aquest treball, l'objectiu del servei és vetllar pel benestar psicosocial dels menors implicats en processos de divorcis conflictius i preparar a les famílies per una possible derivació a altres serveis. D'aquesta manera, mentre existeixi una situació de conflictivitat i la família no hagi estat derivada a cap altre servei, els STAP han de garantir el benestar físic, emocional i psicosocial dels menors. És prioritari preservar als menors de les relacions conflictives i de qualsevol tipus de violència per part de les persones adultes.

Metodologia

La metodologia de l'STAP està definida en funció de dos factors. En primer lloc, les necessitats detectades durant aquest treball, esmentades anteriorment. I en segon lloc, l'atenció a aquells aspectes on els serveis tècnics de punt de trobada no poden actuar.

→ Temps d'actuació:

Els STAP inicien la seva actuació en el mateix moment en el qual existeix una demanda de divorci i aquest és conflictiu. La durada del servei és variable. Els STAP actuen fins que el cas és derivat a un altre servei (normalment serveis tècnics de punt de trobada) o fins que existeixi una sentència ferma referent al cas i la conflictivitat del mateix hagi disminuït considerablement. Per tant, els STAP no compten amb una limitació ferma de temps.

→ Intervenció:

L'actuació duta a terme pels STAP és, com ja hem explicat, una intervenció terapèutica dirigida als menors i també a les famílies. Donat els alts nivells de conflictivitat presents als casos en front dels quals s'ha d'actuar, aquestes intervencions tenen com a objectiu reduir la conflictivitat present i els nivells d'angoixa de cada part implicada. D'aquesta manera, es busca garantir un procés de divorci el més saludable possible, a més de generar un bon clima per possibles derivacions a altres serveis i les actuacions corresponents.

Les intervencions són realitzades de manera individual amb cadascuna de les parts, i en cap moment es fan intervencions conjuntes o trobades entre les diferents parts. L'únic cas on dos o més membres de la mateixa unitat familiar poden realitzar sessions d'intervenció conjuntes serà entre dos o més menors en cas que les professionals així ho considerin.

La metodologia de la intervenció és diferenciada segons si està dirigida als menors o a les parts progenitores. També es veurà adaptada segons el cas i les seves particularitats, fent especial atenció als casos de violència masclista, violència domèstica i abusos físics, psicològics i/o sexuals.

Les característiques generals de les intervencions són:

- Intervenció terapèutica amb menors:
 - o Centrada a acompanyar psicosocialment als menors per garantir el seu benestar.
 - o Busca preservar als menors de la conflictivitat present arran del conflicte en el qual estan immersos.
 - o Ús d'una metodologia adaptada segons les edats. En els més petits s'utilitzaran tècniques d'exploració i intervenció a través del joc.
- Intervenció terapèutica amb les parts adultes:
 - o Centrada a disminuir els nivells de conflictivitat i l'angoixa que poden patir.
 - o Ús d'una metodologia d'exploració i intervenció adaptada segons les característiques individuals de cada persona. S'utilitzaran tècniques enfocades a una millora psicosocial del benestar.
 - o L'espai d'intervenció estarà habilitat per oferir tècniques o estratègies a les parts progenitores que tinguin com a objectiu protegir al menor de la conflictivitat i garantir el seu benestar.

Aquestes visites d'intervenció estaran delimitades segons les necessitats de cada cas. Tot així, existeix un màxim d'una visita setmanal als menors i de dues visites mensuals a les parts progenitores (individualment).

→ Altres actuacions del servei:

Els STAP no només s'encarreguen de realitzar les sessions d'intervenció. Entre les seves funcions també es troben:

- Entrevistes inicials individuals per determinar la gravetat del cas i els nivells de conflictivitat existents. En aquest punt es delimitarà la metodologia concreta de la intervenció terapèutica i la freqüència de les visites.

Treball de Final de Grau

- Avaluacions periòdiques dels casos, les quals podran ser preses en compte pels òrgans judicials a l'hora de dictar sentència.
- Un cop coneguda la sentència, en cas que no existeixi una derivació a altres serveis, però segueixi existint un risc pel benestar dels menors donada la conflictivitat present, els STAP han d'avaluar i valorar la possible continuïtat de la família al servei.

→ Personal implicat:

El personal implicat a cada STAP és variable segons les característiques del mateix, en concret, segons el nombre de casos existents. Tot així, el personal ha d'estar entre 2 i 4 professionals. Són competències necessàries per exercir:

- Tenir titulació en psicologia
- Tenir formació i/o experiència en treball amb famílies en contextos de conflictivitat.
- Tenir formació i/o experiència en l'abordatge terapèutic i psicosocial de la violència.

Avaluació del servei

En cas que els STAP siguin implementats, es seguiran unes directrius per avaluar si el servei està funcionant correctament. Aquestes són les següents:

- Avaluar si el malestar dels menors disminueix considerablement durant l'actuació del servei.
- Valorar si els menors presenten menys afectacions negatives durant el procés de divorci (instrumentalització, deteriorament de les relacions, angoixa i ansietat derivada del desconeixement de la situació, etc.).
- Avaluar si la conflictivitat present a cada cas disminueix considerablement durant l'actuació del servei.
- Valorar si l'actuació per part dels serveis tècnics de punt de trobada és més saludable i eficaç donada la preparació prèvia i la reducció del malestar familiar.

CONCLUSIONS

Aquest treball ha intentat donar resposta a una necessitat latent no coberta actualment a Catalunya. En un inici, es va considerar de gran rellevància el fet de crear un servei d'actuació centrat a acompanyar als menors i a les seves famílies durant els processos de divorci conflictiu. Els objectius principals van ser vetllar pel benestar psicosocial dels menors i preparar al conjunt familiar per tal que el procés de divorci sigui el més saludable possible i tinguin una transició ecològica cap a altres serveis.

Considerem que el Servei Terapèutic d'Acompanyament Psicosocial (STAP) compleix amb els objectius prèviament delimitats, i dona resposta a les diferents necessitats detectades al llarg del treball. La creació d'un servei diferenciat dels serveis de punt de trobada, on existeix un acompanyament terapèutic individual amb els diferents membres de la unitat familiar, genera que es puguin atendre les necessitats de cada persona i els processos de divorci conflictiu siguin el menys perjudicials possible, sobretot en relació amb el benestar dels menors.

En concret, s'ha aconseguit tenir un bon bagatge teòric, i realitzar una recollida d'informació rica i precisa. A més, l'anàlisi s'ha realitzat de manera eficient, donant pas a la creació dels STAP.

Han existit certes limitacions al llarg del desenvolupament d'aquest treball, que s'han de tenir en compte per possibles línies d'investigació i actuació futures. Per una banda, la realització de les entrevistes ha estat, en gran part, via e-mail, degudes les restriccions imposades per controlar la pandèmia de la Covid-19. Això ha provocat que la recollida d'informació pugui estar esbiaixada en alguns sentits, donada la falta de feedback constant, la impossibilitat d'aprofundir, etc. Per altra banda, també hauria estat beneficiós pel treball haver pogut presenciar el funcionament dels serveis de punt de trobada. Si més no, agraïm profundament haver pogut realitzar un grup focal amb els membres de l'equip tècnic d'un punt de trobada, donat que ens van oferir la perspectiva necessària per seguir amb la creació del nostre servei. També hem de destacar la falta d'experiència que podem presentar en aquest àmbit de treball, que ha pogut generar diferents biaixos durant la realització del treball.

Tot així, considerem que aquest treball presenta diferents forteses, entre les quals destaquem la presència d'una gran quantitat de fonts primàries, així com un bon ús de la informació i anàlisi de la mateixa.

CONSIDERACIONS ÈTIQUES

Utilitzem el Codi Deontològic del Psicòleg per definir les consideracions ètiques aplicables al nostre treball:

- Derivada de la confidencialitat (articles 39, 44 i 46), assegurem que les persones entrevistades i/o consultades per realitzar el TFG seran informades sobre la finalitat del mateix i se'ls hi preguntarà fins a quin punt podem fer ús de les seves dades personals (nom, institucions a les quals pertanyen, citació de vivències personals i experiències vitals...). De la mateixa manera, es mostrarà respecte sobre la intimitat de les participants, i només es buscarà informació sobre allò necessari, sempre amb el consentiment de les participants.
- Tal com s'esmenta a l'article 37, la investigació es farà sempre respectant la dignitat de les persones, les seves creences i la seva intimitat.

Per altra banda, tal com diu el Codi de Bones Pràctiques en la recerca del Consell de Govern de la Universitat Autònoma de Barcelona (2013), destaquem l'honestedat i el rigor envers la recerca d'informació necessària per realitzar el nostre treball. D'aquesta manera, en cas de fer ús de material d'elaboració no pròpia se'n citarà l'autoria, respectant els drets de la propietat intel·lectual, així com tampoc es practicarà plagi o es manipularan resultats.

AGRAÏMENTS

Ens agradaria fer un esment especial a la nostra tutora Remedios Rubio, que ens ha acompanyat durant tot el procés i ens ha donat suport sempre que ha estat necessari. D'altra banda, també agrair a totes les persones que han participat en aquest treball i han permès la creació dels STAP. En concret, agrair a tot l'equip del Punt de Trobada de l'Hospitalet de Llobregat i a l'Alba, coordinadora del Punt de Trobada BCN2.

REFERÈNCIES

- Ainsworth, M. D, i al., (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation* Psychology Press Classic Editions. New York.
- Ainsworth, M. D, i Bell, S. M. (1970). *Apego, exploración y separación, ilustrados a través de la conducta de niños de un año en una situación extraña*. Madrid: Alianza.
- Anguera, M. T. (1986). La investigación cualitativa. *Educar*, 10. 23-50.
- Ardèvol, E., Bertrán, M., Callén, B., Pérez, C. (2003). Etnografía virtualizada: la observación participante y la entrevista semiestructurada en línea. *Athenea Digital* 3, 72-92
- Arch Marin, M. (2010). Divorcio conflictivo y consecuencias en los hijos: implicaciones para las recomendaciones de guarda y custodia. *Papeles del Psicólogo*, 31(2), 183-190.
- Asociación Española de Abogados de Familia (2019). I Observatorio del Derecho de Familia.
- Bartolomé, M. (Coord.) (1997). *Diagnóstico a la escuela multicultural*. Barcelona: CEDECS
- Barudy, J. (1998). El dolor invisible de la infancia. Una lectura ecosistémica del maltrato infantil. Editorial Paidós. España.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28(5), 759-775.
- Beyebach, M. (2009). La repercusión sobre el menor de los procesos de ruptura matrimonial: aspectos emocionales y relacionales. *Cuadernos de derecho judicial*(2), 295-317.
- Casal, J., Mateu, E. (2003). Tipos de Muestreo. *CRSA. Centre de Recerca en Sanitat Animal / Dep. Sanitat i Anatomia Animals, Universitat Autònoma de Barcelona*
- Consejo General de Colegios Oficiales de Psicólogos (2015). Código Deontológico del Psicólogo.*
- de la Torre Laso, J. (2006). *Los puntos de encuentro familiar: un enfoque actual de intervención en situaciones de ruptura familiar*. *Anuario de Psicología Jurídica*, 16, 65-73.
- Díaz L, Torruco U, Martínez M, Varela M. (2013) La entrevista, recurso flexible y dinámico. *Inv Ed Med*, 2(7), 162-7
- Dominguez, M., Dávila, A. (2008). La practica conversacional del grupo de discusión: jóvenes, ciudadanía y nuevos derechos. Gordo, A., Serrano, A. (Coords.) *Estrategias y prácticas cualitativas de investigación social*. 97-125. Editorial Pearson
- Elejabarrieta, F. (1997). *El método lingüístico: técnicas de obtención de información*.
- Escobar, J. y Bonilla-Jimenez, F. (s.d.). Grupos focales: una guía conceptual y metodológica. *Cuadernos hispanoamericanos de psicología*, 9(1), 51-67. Recuperado de: <http://www.tutoria.unam.mx/sitetutoria/ayuda/gfocal-03122015.pdf>
- Gil, J. (1994). *Análisis de datos cualitativos. Aplicaciones a la investigación educativa*. Barcelona: PPU, S.A.

- Instituto Nacional de Estadística (2020). Divorcis. <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=20692>
- Íñiguez-Rueda, L. (1995). Métodos cualitativos en Psicología Social: Presentación. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Jiménez-Domínguez, B. (2000). Investigación cualitativa y psicología social crítica. Contra la lógica binaria y la ilusión de la pureza. *Investigación cualitativa en Salud*.
- López, F. (1995). Las necesidades de la infancia y protección infantil. Ministerio de Asuntos Sociales. Maganto, C., Cruz, S. (s.d.) La entrevista psicológica.
- Morte Barrachina, E., & Lila Murillo, M. (2007). La alternativa al conflicto: Punto de Encuentro Familiar. *Intervención Psicosocial*, 16(3), 289-302.
- Munarriz, B. (s.d). *Técnicas y métodos en Investigación cualitativa*
- Oliva, A. (s.d.) Estado actual de la teoría del apego. Departamento de Psicología Evolutiva y de la Educación, Básica y Metodología. Universidad de Sevilla.
- Orgiles, M., Espada, J. P., & Piñero, J. (2007). Intervención psicológica con hijos de padres separados: Experiencia de un punto de encuentro familiar. *Anales de Psicología*, 23(2), 240-244.
- Sabariego, M. Vilà, R. Sandín, M.P. (2014). El análisis cualitativo de datos con ATLAS.ti. *Revista d'innovació i Recerca en Educació*, 7 (2). 119-133
- Salgado, A. C. (2007). Investigación cualitativa: diseños, evaluación del rigor metodológico y retos. *Liberabit*, 13(19), 71-78.
- Sévérac, P. (2019). Le présent, entre devenir et événement. Réflexion sur le développement de l'enfant à partir de Vygotski. Presses Universitaires de Caen. 1(55), 55-65
- Silveira Tus, A., Peña Castillo, R. F., & Álvarez Cuevas, S. M. (2017). Diagnóstico para el diseño de un programa de intervención psicológica para familias en procesos psico-jurídicos de alto conflicto. *PSICUMEX*, 7(2), 4-21.
- Universitat Autònoma de Barcelona (2013). Codi de Bones Pràctiques en la recerca.
- Valles, M.S. (s.d.) Ventajas y desafíos del uso de programas informáticos (e.g. ATLAS.ti y MAXqda) en el análisis cualitativo. Una reflexión metodológica desde la grounded theory y el contexto de la investigación social española.
- van der Veer, R. i van IJzendoorn, M. H., (s.d.). Early childhood attachment and later problema solving: a Vygotskian perspective. University of Leiden: The Netherlands
- Varguillas, C. (2006). El uso de atlas.Ti y la creatividad del investigador en el análisis cualitativo de contenido. *Laurus*, 12. 73-78
- Vygotski, L.S. (1979). El desarrollo de los procesos psicológicos superiores. Buenos Aires: Grijalbo.
- Vygotsky, L. S., i van der Veer, R., i Valsiner, J. (Eds.). (1994). The Vygotsky reader. (T. Prout, Trans.). Basil Blackwell.

ANNEXOS

Annex 1: guions de les entrevistes i grup focal

→ Professionals de l'àmbit jurídic

- Presentació (qui som, quin és el nostre projecte)
- Funcionament del procés de divorci
- Seguiment

→ Persones treballadores de Punts de Trobada Familiar

- Presentació (qui som, quin és el nostre projecte)
- Funcionament Punts de Trobada Familiar
- Funcions
- Valoració i afectacions temps interjudicial
- Millores a l'acompanyament i l'actuació en relació al benestar del menor durant el procés de divorci (des de la demanda inicial fins la sortida dels Punts de Trobada)

→ Persones afectades per divorcis conflictius (persones adultes que hagin patit el divorci dels seus pares quan eren menors). Preferentment amb vivències relacionades amb Punts de Trobada Familiar

- Presentació (qui som, quin és el nostre projecte)
- Explicació del cas propi
- Afectacions psicològiques
- Afectacions sobre el desenvolupament i la vida adulta
- Valoració del procés (especial èmfasi en cas d'assistir a Punts de Trobada Familiar)
- Utilitat / valoració de l'ajuda psicològica (basada en l'experiència si s'ha tingut, basada en creences o necessitats si no s'ha tingut)

Annex 2: Decret STAP

A continuació, presentem un esborrany de què podria ser el Decret que regulés l'activitat de STAP. Aquest està basat en el Decret que regeix l'activitat dels serveis tècnics de punt de trobada. Això és donat que ambdós serveis actuen front una temàtica similar (de fet un dels objectius a llarg termini és que ambdós serveis treballin coordinats).

CAPÍTOL I

Disposicions generals

Article 1

Objecte

Aquest decret té per objecte regular els serveis STAP

Article 2

Finalitat

Els STAP tenen com a objectiu vetllar pel benestar psicosocial dels menors implicats en processos de divorcis conflictius. També és objectiu dels STAP el preparar a les famílies per una possible derivació a altres serveis.

D'aquesta manera, mentre existeixi una situació de conflictivitat i la família no hagi estat derivada a cap altre servei, cal garantir el benestar físic, emocional i psicosocial dels menors, preservant-los de la relació conflictiva i/o de tot tipus de violència de les persones

adultes, posant èmfasi en els casos de violència masclista, violència domèstica i abusos físics, psicològics i/o sexuals.

Article 3

Funcions

3.1 Són funcions dels STAP:

a) Oferir un espai segur pels menors per tal que puguin comprendre la situació que estan vivint acord al seu estadi de desenvolupament.

b) Protegir i afavorir el benestar psicosocial i emocional dels menors.

c) Oferir eines i pautes d'actuació als progenitors per tal que la situació conflictiva sigui lo menys intrusiva possible sobre el desenvolupament dels menors.

d) Avaluar la conflictivitat del cas en un primer moment per determinar el patró d'actuació del servei segons el cas.

e) Avaluar psicosocialment el conjunt familiar, el seu context i la situació conflictiva per tal de poder fer recomanacions – que no peritatges – referents als menors als diferents òrgans judicials que puguin ser preses en compte a l'hora de formular sentència.

f) Informar a les diferents parts sobre instruments o serveis per treballar la problemàtica familiar existent i disminuir la conflictivitat, així com la mediació o d'altres serveis.

Article 4

Titularitat i provisió del servei

4.1 Es preveu que el servei correspongui a l'Administració de la Generalitat, mitjançant el departament competent en matèria de polítiques de família, la creació, la titularitat, la competència, la gestió, la programació i la prestació de STAP, en col·laboració amb els ens locals.

4.2 Els ens locals poden prestar i gestionar els STAP mitjançant els instruments i els termes que preveu la legislació del règim local de Catalunya.

4.3 La funció d'inspecció i control sobre els STAP és exercida pel departament competent en matèria de serveis socials.

Article 5

Principis d'actuació

L'activitat exercida a STAP es basa en els principis d'actuació següents:

a) Seguretat i benestar dels menors. És prioritari assegurar la seva integritat emocional i social, i se'ls hi donarà prioritat en cas que existeixin objectius o interessos contraposats.

b) Seguretat de totes les persones implicades al procés. En aquest sentit, existirà especial atenció en protegir a aquelles persones en situació de violència masclista, violència domèstica i abusos físics, psicològics i/o sexuals.

c) El STAP és un espai regit per la imparcialitat i la neutralitat. S'ha de garantir especialment aquest principi per no fomentar la conflictivitat entre les parts.

d) Confidencialitat. Aquest principi regeix l'obligació de no difondre dades personals ni informació a tercers, a menys que ho sol·liciti l'òrgan derivant o s'autoritzi des de la legislació vigent.

e) Rigorositat. En cas que els STAP realitzin recomanacions als diferents òrgans judicials, aquestes han de ser rigoroses amb el saber psicològic i social, sobretot en lo referent al benestar i al bon desenvolupament dels menors.

f) Professionalitat. Tot i que és preferent establir relacions de confiança amb les persones implicades, l'actuació del STAP ha de seguir sempre una línia d'acció professional i allunyar-se d'establir relacions personals amb qualsevol de les parts, incloent-hi als menors. En cas que un professional del STAP mantingui una relació personal prèvia amb una de les parts, el professional haurà de ser apartat del cas o les parts derivades a una altra localització del servei.

Article 6

Drets i deures de les persones usuàries

6.1 Les persones usuàries del STAP tenen dret a:

- a) Preservació de la seva intimitat i imatge pròpia.
- b) Ser informades del funcionament de STAP, les seves normes i les conseqüències d'incompliment.
- c) Ser informades periòdicament sobre les actuacions que es realitzaran al voltant del seu cas, així com el punt en el que es troba i possibles futures accions.
- d) Presentar queixes sobre el servei. Aquestes seran resoltes pel personal coordinador del servei. En cas que no s'arribi a un acord, es podran presentar queixes o reclamacions davant l'òrgan administratiu responsable de STAP.

6.2 Les persones usuàries del STAP tenen com a deure:

- a) Respectar les normes de funcionament del servei, així com els seus horaris.
- b) No realitzar conductes d'estil violent, ni físic ni verbal.
- c) En cas de les persones adultes, hauran de vetllar (en conjunt amb les professionals) pel benestar dels menors, aportant allò que se'ls hi demani i que sigui necessari.
- d) Evitar l'assistència sota els efectes de l'alcohol o cap altra substància que alteri les capacitats cognitives i/o volitives de la persona.
- e) Informar dels possibles canvis existents a la vida personal de les assistents que pugui afectar a una correcta actuació front el cas.

Article 7

Normes comunes de funcionament

- a) Tant les persones usuàries com les professionals del STAP hauran de complir els horaris i les dates establertes en el compromís previ.
- b) Existeix un temps d'espera de 20 minuts, rere els quals la visita quedarà anul·lada.
- c) Qualsevol falta al STAP (avisada prèviament o no), haurà d'ésser justificada prèvia o posteriorment.
- d) Tot i que el menor hagi de realitzar alguna visita de manera individual, un dels progenitors haurà de romandre a les instal·lacions del STAP.

e) L'equip de professionals podrà intervenir, aturar, modificar o anular visites i actuacions si es considera que és necessari per mantenir el benestar dels menors o d'altres persones implicades.

CAPÍTOL II

Competències

Article 8

Derivació al servei

8.1 El STAP atén peticions de derivació provinents únicament de:

a) Dels jutjats i tribunals competents, els quals realitzaran derivacions automàtiques en casos de divorcis contenciosos amb menors implicats. Serà el propi servei qui valori en un primer moment el nivell de conflictivitat i determini les pautes d'acció del servei.

8.2 En casos de violència de gènere, violència domèstica i abusos físics, psicològics i/o sexuals on no existeixi una demanda de divorci, el STAP podrà informar de quines entitats socials poden acompanyar en aquest procés de demanda, però no es podrà actuar.

8.3 En casos on altres entitats socials considerin necessària l'actuació del servei però per alguna raó el cas no hagi estat derivat, es valorarà la possible actuació de manera individual, sempre i quan es compleixin les següents característiques:

- a) Existència d'una demanda de divorci ja presentada
- b) Alt grau de conflictivitat entre les parts i/o risc sobre el desenvolupament dels menors arran del divorci existent
- c) Menors afectats pel divorci entre les parts

Article 9

Situacions ateses pel servei

9.1 El STAP actuarà en els següents casos:

a) Processos de divorci contenciós amb menors implicats. El nivell de conflictivitat de cada cas serà determinat pel propi servei i dirigirà les accions a realitzar.

9.2 El STAP farà front a les següents situacions excepcionals:

a) En casos on, de manera cautelar o ferma, un dels progenitors no pugui veure als menors, les visites s'organitzaran de tal manera que això es compleixi. Aquest punt és d'especial importància en els casos on aquesta mesura es pren per fer front a casos de violència i/o abús. En cas contrari, podrà existir la possibilitat que ambdues parts implicades coincideixin a les instal·lacions del servei. Tot així, els STAP mai realitzaran visites conjuntes amb els diferents membres de la unitat familiar.

b) En casos on existeixin mesures cautelars o fermes, així com indicis sobre violència de gènere, s'evitarà el contacte entre ambdues parts a les instal·lacions del servei.

CAPÍTOL III

Modalitats de serveis

Article 10

Servei durant el litigi judicial

Aquest servei es duu a terme durant el temps en que la demanda ha estat interposada però encara no hi ha una sentència sobre la mateixa. Aquestes visites són:

a) Visites rutinàries: Aquestes visites van dirigides a la intervenció i l'atenció terapèutica als menors per millorar el seu benestar psicològic i emocional; així com a fer un seguiment del cas amb les parts per intentar disminuir la conflictivitat, oferir pautes per millorar el benestar dels menors i generar un context propici per una possible derivació als serveis tècnics de punt de trobada. Les visites es realitzaran de manera simultània (visita als menors i visita a la persona adulta acompanyant), computant així el doble de visites als menors que a cada progenitor. En cas que no existeixi custòdia compartida, les visites als adults s'organitzaran de manera que els menors sempre realitzin el doble de visites que cada progenitor. En cas que els menors sempre siguin acompanyats pel mateix progenitor, aquest romandrà a les instal·lacions sense realitzar cap actuació una de cada dues visites. Aquestes visites tenen una durada màxima de dues hores.

Article 11

Servei rere la sentència

Un cop s'hagi determinat la sentència final, així com si existirà o no una derivació al servei tècnic de punt de trobada, les actuacions poden ser tres diferents:

a) En cas que existeixi una derivació als serveis tècnics de punt de trobada, es seguiran fent les visites rutinàries descrites a l'apartat anterior. Aquestes visites es mantindran el temps necessari fins que existeixi una derivació.

b) En cas que el nivell de conflictivitat hagi disminuït i no existeixi una derivació als serveis tècnics de punt de trobada, s'establiran un nombre de visites concret (segons el nivell de conflictivitat existent), les quals serviran per fer un tancament del procés. En aquestes, s'oferiran pautes d'actuació d'acord a la sentència. Aquestes visites tenen una durada màxima de dues hores.

c) En cas que no existeixi una derivació als serveis tècnics de punt de trobada però no hagi disminuït el nivell de conflictivitat, el servei valorarà si és viable realitzar més visites rutinàries o, per contra, s'han de fer les sessions de tancament.

Article 12

Servei de seguiment

En els casos on hagi existit derivació als serveis tècnics de punt de trobada, el STAP es mantindrà en coordinació amb els diferents serveis tècnics de punt de trobada.

a) En cas que sigui necessari, es podrà retornar al STAP tot i que ja s'hagi fet la derivació sempre i quan existeixi una causa justificada.

CAPÍTOL IV

Funcionament

Article 13

Assignació dels serveis

Els STAP seran assignats segons el domicili dels menors, excepte en casos on l'òrgan judicial consideri, segons circumstàncies justificades.

Els STAP estan territorialitzats, a saber:

- a) 21 instal·lacions a la província de Barcelona, en concret 6 a l'àrea metropolitana sud, 6 a l'àrea metropolitana nord, 4 a Barcelona i 5 a la resta de la província.
- b) 4 instal·lacions a la província de Tarragona
- c) 3 instal·lacions a la província de Girona
- d) 2 instal·lacions a la província de Lleida

Article 14

Entrevista i compromís previ

13.1 En un primer moment, les professionals realitzen avaluacions a totes les parts del cas de manera individual, incloent-hi els menors. Les avaluacions tenen com objectiu determinar la conflictivitat del cas i les implicacions d'aquesta sobre els menors. Les avaluacions es faran, preferentment, a través d'entrevistes en cas de les persones adultes, i a través d'entrevistes o mitjançant el joc amb els menors, depenent de la seva edat. En aquest punt també s'establiran la quantitat de visites i el seu horari.

13.2 Els familiars hauran de signar un compromís previ que suposa l'acceptació de les condicions del servei

Article 15

Intervenció terapèutica

A partir de la documentació que acompanya la petició d'utilització del Servei tècnic de punt de trobada i de la informació obtinguda a les entrevistes realitzades, l'equip professional del STAP elaborarà la planificació de la intervenció terapèutica.

Article 16

Informes i valoració

16.1 En els serveis durant el litigi judicial, el servei podrà realitzar informes referents al cas que podran ser presos en consideració a l'hora d'establir sentència.

16.2 En els serveis rere la sentència, s'hauran de fer informes bimensuals referents al cas, on s'especifiqui quina és l'actuació del servei i la resposta de les famílies.

Article 17

Interrupcions o suspensions del servei

17.1 En cas d'incidents que posin en risc el benestar dels menors o la resta de persones implicades, el servei podrà romandre interromput.

17.2 En cas que existeixin indicis de maltractament, s'informarà de manera immediata a l'òrgan judicial corresponent, així com als organismes responsables de protecció dels infants de l'Administració. Automàticament, el servei quedarà interromput.

17.3 En cas que s'observin possibles trastorns mentals als infants, s'informarà a la persona adulta i als equips d'atenció a la infància i l'adolescència sobre la possibilitat d'assistir al Centre de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ).

17.4 L'òrgan judicial corresponent podrà suspendre l'actuació del servei sempre que ho consideri necessari, sota causes justificades.

Article 18

Finalització de l'actuació de STAP

El STAP finalitzarà la seva actuació si:

- a) Existeix una derivació a un altre servei.
- b) Es considera que la conflictivitat ha disminuït i ja no existeix risc pels menors.
- c) Existeix un trasllat dels menors fora de Catalunya. En cas que una de les parts es traslladi fora de Catalunya però els menors hi segueixin residint, es podrà seguir actuant envers els menors.
- d) En cas de mort d'un dels progenitors.

CAPÍTOL V

Condicions materials i formals

SECCIÓ PRIMERA

Professionals

Article 19

Personal

19.1 L'equip estarà format per psicòlegs/òlogues. S'haurà de tenir formació i experiència especialitzada en treball amb famílies i infants així com capacitació específica en relació amb l'abordatge de la violència.

19.2 El nombre de professionals vindrà determinat per les característiques del servei: nombre de casos i horaris. El mínim de professionals serà de 2, i el màxim 4.

SECCIÓ SEGONA

Temporalitat i horaris

Article 20

Temporalitat

21.1 El servei STAP és transitori. No té una durada màxima, donat que aquesta serà variada segons el temps existent entre la demanda interposada i la sentència, així com el temps d'espera per accedir a un servei tècnic de punt de trobada.

21.2 El servei de tancament tindrà una durada màxima de 4 mesos

Treball de Final de Grau

21.3 En cas que es segueixi oferint servei donada l'alta conflictivitat del cas, tot i que ja s'hagi descartat una derivació a un servei de punt de trobada, el temps màxim d'actuació serà de 12 mesos.

Article 21

Durada i freqüència

22.1 Les visites d'intervenció a les instal·lacions tindran una duració màxima de dues hores.

22.2 Les visites podran realitzar-se, com a màxim, un cop per setmana pels menors, i un cop cada dues setmanes per les persones adultes.

Article 23

Horaris

23.1 Les visites podran realitzar-se a qualsevol hora dins l'horari concret del STAP.

Desenvolupament dels Serveis Terapèutics d'Acompanyament Psicosocial (STAP) en processos de divorci conflictiu

Dunia Hanafi Alcolea i Mar Viniestra Pintado

AGENTS CLAU

El present estudi va dirigit a tots aquells agents que treballin en contextos de famílies en processos de divorci conflictiu. En concret, es dirigeix especialment a aquelles associacions i organitzacions inserides dins els serveis socials o l'àmbit social en general, com ho poden ser els serveis tècnics de punt de trobada (STPT) o la direcció general d'atenció a la infància i l'adolescència (DGAIA). També es dirigeix a professionals de l'àmbit jurídic i legal, com poden ser mediadors, advocats o jutges; per tal que coneguin un possible servei futur del qual podran fer ús.

Per altra banda, aquest treball també es dirigeix especialment als òrgans representatius de la Generalitat de Catalunya, en concret, al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. Aquests contextos són d'especial importància per aquest treball, donat que el servei creat durant aquest treball podria de ser implementat des d'aquest departament públic.

INTRODUCCIÓ

Actualment, un gran nombre de menors a Espanya enfronten la vivència del divorci dels seus pares. A més, part d'aquests divorcis són conflictius, comportant episodis de violència i malestar als menors. Segons l'INE (Institut Nacional d'Estadística), l'any 2019 a Espanya van haver-hi més de 10.000 divorcis contenciosos amb menors implicats.

Félix López postula diferents necessitats bàsiques de la infància (1995), necessàries pel bon desenvolupament dels menors. Aquestes necessitats molts cops no es veuen suplides a causa de la conflictivitat existent en alguns dels divorcis.

La separació física dels pares pot tenir efectes negatius sobre els menors, però aquests solen desaparèixer amb el temps. En canvi, els consegüents derivats de la conflictivitat són més greus i estables en el temps. Silviera i al., (2007) assenyalen als divorcis conflictius com un factor de risc en sí mateixos pel desenvolupament dels menors.

Existeixen diferents recursos per fer front a aquestes vivències, com els serveis tècnics de punt de trobada. El problema és que el tempo legal i psicosocial no són iguals, i el malestar s'inicia abans que la derivació a qualsevol recurs públic beneficiés pels menors.

D'aquesta manera, durant aquest treball s'ha desenvolupat un servei d'atenció que faci front a les diverses necessitats detectades. Aquest té com a objectiu principal vetllar pel benestar psicosocial dels menors implicats en processos de divorcis conflictius, així com preparar al conjunt familiar de cara al seu futur i a possibles derivacions a altres serveis.

METODOLOGIA

El treball ha seguit una metodologia per fases, resumides a continuació.

Fase 1: Definició del problema

Per estudiar el context i la situació envers la problemàtica, s'ha realitzat una cerca bibliogràfica de la literatura disponible sobre l'àmbit. Per tal de realitzar-la, s'ha fet ús de diferents bases de dades especialitzats en ciències socials, de la salut i de l'educació, entre altres. El procediment ha consistit en realitzar una cerca a partir de paraules clau i filtrar

la informació seguint els criteris d'inclusió i exclusió prèviament delimitats. El resultat d'aquesta primera fase s'ha exposat al treball a mode d'introducció.

Fase 2: Ampliació de les dades

Aquesta segona fase ha tingut com a objectiu ampliar la informació prèviament recopilada i poder realitzar un anàlisi de necessitats.

Els instruments utilitzats han estat l'entrevista i els grups focals. Ambdues tècniques són de caire qualitatiu, lo quan ha permès analitzar els discursos i significats presents.

La mostra ha estat categoritzada en dos grups. En primer lloc, han participat vuit professionals de l'àmbit, entre les que trobem una advocada, una coordinadora d'un dels serveis de punt de trobada, una tècnica d'un altre servei de punt de trobada, i tot l'equip treballador d'un tercer punt de trobada a Catalunya. Per altra banda, també s'ha contactat amb cinc persones que han viscut un divorci conflictiu quan eren menors, quatre d'aquestes amb vivències en serveis de punt de trobada.

Fase 3: Anàlisi i tractament de la informació

L'anàlisi de la informació s'ha realitzat amb un *software* anomenat ATLAS.ti, el qual permet realitzar una anàlisi qualitativa de dades.

En primer lloc s'ha dut a terme la categorització de la informació. Per tal de fer-la, s'ha utilitzat una lògica deductiva, generant categories a priori segons treballs teòrics, i una lògica inductiva, generant categories arran la lectura de les transcripcions.

Seguidament s'ha realitzat una fase d'estructuració, de manera que s'han agrupat les categories en diverses famílies. Això ha donat lloc a 13 categories, 6 d'elles agrupades en dues famílies diferents.

Arran d'aquest anàlisi, s'ha procedit a extreure els resultats. Les afectacions dels divorcis conflictius en els menors han estat extensament relatades per part de les participants, principalment per part d'aquelles persones que van viure aquestes experiències durant la infantesa. Altres discursos visibilitzen la importància d'un acompanyament des del primer moment del divorci, és a dir, des de la sentència. Professionals assenyalen que en aquest temps les relacions es deterioren i els menors pateixen molts efectes a nivell psicosocial i cognitiu. Per altra banda, també es destaquen necessitats no cobertes pels serveis existents actualment, com l'acompanyament als menors des de l'inici del litigi judicial (en quan existeix una demanda).

Arran aquesta anàlisi, s'han definit les necessitats que configuren la base del servei creat:

- Generar un servei d'actuació que abordi tot el procés de divorci en cas que sigui conflictiu: des del litigi judicial fins que es consideri oportú
- Fer un acompanyament real i adaptat a les necessitats dels menors, segons la seva edat i la seva situació
- Preparar a les dues parts afectades de cara a possibles derivacions a d'altres serveis, i acompanyar a aquestes parts durant el procés
- Realitzar una atenció individualitzada segons el cas, fent especial atenció als casos de divorci per violència de gènere, violència domèstica, abusos sexuals, etc.

Fase 4: Disseny del servei

El Servei Terapèutic d'Acompanyament psicosocial (STAP) és un servei terapèutic familiar que atén i acompanya als menors en processos de divorci conflictiu, a més d'oferir atenció a les parts progenitores.

El seu objectiu principal és vetllar pel benestar psicosocial dels menors, i preparar a les famílies per una possible derivació. D'aquesta manera, mentre existeixi una situació de conflictivitat i la família no hagi estat derivada a cap altre servei, els STAP han de garantir el benestar físic, emocional i psicosocial dels menors. Els STAP inicien la seva actuació en el mateix moment que existeixi una demanda de divorci conflictiu on hi hagi menors implicats. La durada del servei és variable, fins que el cas es deriva a un altre servei o fins que existeixi una sentència ferma i la conflictivitat hagi disminuït.

Les intervencions tenen com a objectiu reduir la conflictivitat present, el malestar i els nivells d'angoixa de cada part implicada. Es busca generar un bon clima per possibles derivacions i garantir un procés de divorci el més saludable possible, sobretot en lo que es refereix als menors.

Les intervencions són realitzades de manera individual amb cadascuna de les parts, i en cap cas es realitzen intervencions conjuntes o trobades entre les parts. La metodologia de les intervencions està definida segons el cas i les seves particularitats, a més de ser diferenciada segons si va dirigida a menors o a adults. Les intervencions terapèutiques dirigides a menors es centren en acompanyar-los psicosocialment per garantir el seu benestar i preservar-los de la conflictivitat, fent ús de diferents tècniques segons l'edat (entrevistes, intervenció a través del joc, etc.). Per altra banda, les intervencions terapèutiques dirigides als adults es centren en disminuir la conflictivitat i l'angoixa, i s'oferiran pautes per a que es pugui protegir al menor fora de les instal·lacions del servei.

Els STAP també realitzen altres tasques més enllà de les intervencions individuals, com l'avaluació continuada dels casos, entrevistes inicials per valorar els casos i els seus nivells de conflictivitat, etc.

Els serveis estan formats per un mínim de dues professionals i un màxim de quatre. Entre les competències necessàries es troben: tenir titulació en psicologia, formació i/o experiència en treball amb famílies en contextos de conflictivitat i en l'abordatge terapèutic i psicosocial de la violència, entre altres.

En cas que el servei s'implementés, s'avaluaria el seu funcionament a través de diferents indicadors: avaluar si el malestar dels menors disminueix durant l'actuació del servei, valorar si els menors presenten menys afectacions negatives durant el procés (instrumentalització, angoixa, etc.), avaluar si la conflictivitat a cada cas disminueix durant l'actuació del servei, i valorar si l'actuació per part dels STPT és més saludable i eficaç donada la preparació prèvia de les famílies.

CONCLUSIONS

Aquest treball ha donat resposta a una necessitat latent i no coberta a Catalunya. La creació dels STAP obre portes a un espai terapèutic que preservi el benestar dels menors envoltats en processos de divorci conflictiu des d'un primer moment. A més, la realització d'entrevistes i grups focals han permès desenvolupar el servei adaptat a la realitat existent a Catalunya, i fent front a les necessitats detectades per totes les parts (professionals i persones implicades).

Desenvolupament dels Serveis Terapèutics d'Acompanyament Psicosocial (STAP) en processos de divorci conflictiu

Dunia Hanafi Alcolea i Mar Viniegra Pintado

AGENTS CLAU:

Els agents clau a qui va dirigit aquest estudi, són tots aquells professionals que treballin directa o indirectament en contextos familiars en processos de divorci, especialment conflictius.

Concretament, va dirigit a aquelles organitzacions o programes d'orientació familiar dins dels serveis socials, així com els Punt de Trobada Familiars (PTF), Serveis d'orientació o mediació familiar, o la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA). També seria interessant dirigir-ho als professionals de l'àmbit jurídic-legal, com advocat o jutges, ja que es pretén que en un futur proper puguin fer-ne ús del servei que es proposa.

D'altra banda, cal mencionar que també es pretén dirigir aquest treball a diferents contextos dins els òrgans representatius de la Generalitat de Catalunya, concretament al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies. És important dirigir aquest servei a aquests contextos, ja que podrien implementar el servei proposat en el treball (STAP) des d'aquests departaments públics.

INTRODUCCIÓ:

Avui dia, s'enfronten a la vivència del divorci dels seus pares un gran nombre de menors a Espanya i part d'aquests divorcis són conflictius, donant peu a episodis de violència i malestar als menors. Segons l'INE (Institut Nacional d'Estadística), al 2019 a Espanya van haver-hi més de 10.000 divorcis contenciosos amb menors implicats.

Per tal que els menors tinguin un bon desenvolupament durant la infància i l'adolescència trobem certes necessitats bàsiques. Félix López (1995) descriu algunes d'aquestes, classificant-les en biològiques, cognitives o emocionals-socials (seguretat emocional, identitat personal, autonomia, etc.). Dins aquest últim grup, trobem que en la majoria de casos estan cobertes per agents socialitzadors, entre els quals trobem als pares. És per aquest motiu, que en moltes ocasions els menors poden veure's exposats a malestar psicosocial, derivat d'un divorci que comporti no cobrir les necessitats bàsiques de desenvolupament.

Troblem que són diferents els estudis que assenyalen que els divorcis amb alta conflictivitat són en si mateixos un factor de risc per l'aparició i la cronificació de comportaments que condicionen i perjudiquen el desenvolupament psicològic i emocional dels menors, i també la seva adaptació a la nova realitat.

D'altra banda, cal mencionar que una de les funcions dels Punts de Trobada Familiar és fer front a aquests efectes psicosocials derivats del divorci que afecten directament als menors. I que el problema resideix, tal com assenyala Bolaños (2008), que el tempo legal i el psicosocial no són iguals, sinó que el malestar s'inicia molt abans de la sentència per un divorci contenciós, i finalitza molt més tard que el procés legal.

Per tot això, es considera de gran importància dur a terme la creació d'un servei d'actuació que es centri a acompanyar als menors de manera psicosocial, immediatament després d'una sentència de divorci conflictiu.

METODOLOGIA

En aquest treball s'ha establert com a objectiu principal el disseny d'un servei especialitzat que pugui atendre als menors en processos de divorci conflictiu, fent especial atenció en aquells aspectes on els Serveis tècnics de Punt de Trobada no poden arribar.

Per tal de poder assolir l'objectiu, s'ha seguit una metodologia per fases, derivada de la proposta fetes per Pérez Serrano (2002) i adaptades al nostre projecte.

- Definició problema

En aquesta fase s'ha fet un procés introductori, a través d'un estudi del context i de la situació actual envers la problemàtica plantejada anteriorment. Per tal de realitzar-la s'ha dut a terme una cerca bibliogràfica a través de bases de dades, revistes i portals virtuals, especialitzats en ciències de la salut, socials, jurídiques i de l'educació.

Les temàtiques que s'han tractat durant la cerca han estat el desenvolupament dels infants, els divorcis conflictius i la interacció entre ambdues.

- Ampliació de les dades

En aquesta fase s'ha ampliat la informació fent ús d'una metodologia qualitativa, per tal d'intentar obtenir una comprensió profunda de la realitat que envolta a les persones implicades durant els divorcis conflictius, per tal de poder generar un servei adequat a la situació existent.

Les diferents tècniques qualitatives que s'han utilitzat han estat l'entrevista individual (a professionals de l'àmbit jurídic, a treballadors de Punts de Trobada Familiar i a persones afectades per divorcis conflictius) i el grup focal als treballadors del Punt de Trobada Familiar de l'Hospitalet de Llobregat.

- Anàlisi i tractament de la informació

El tractament de la informació ens ha permès realitzar una anàlisi de necessitats a partir del qual s'ha pogut delimitar les bases i el funcionament del nostre servei. Les conclusions d'aquest, han estat principalment la importància d'acompanyar als menors des del litigi judicial i la preparació de les famílies de cara a la seva participació a altres serveis.

- Disseny del Servei

L'STAP (Servei Terapèutic d'Acompanyament Psicosocial), és un servei terapèutic familiar el qual atén i acompanya als menors en processos de divorci conflictiu, a més d'oferir atenció a les parts progenitores implicades. L'objectiu és vetllar pel benestar psicosocial dels menors implicats en processos de divorcis conflictius i preparar a les famílies per una possible derivació a altres serveis.

Els STAP inicien la seva actuació en el mateix moment en el qual existeix una demanda de divorci i aquest és conflictiu. La durada és variable, pot durar fins que és derivat a un altre servei o fins que existeixi una sentència ferma referent al cas i la conflictivitat del mateix hagi disminuït.

Les intervencions són realitzades de manera individual amb cadascuna de les parts, i en cap moment es fan intervencions. La intervenció és diferenciada segons si està dirigida als menors o a les parts progenitores. També s'adaptarà segons el cas i les seves particularitats.

Entre les funcions dels STAP no només trobem les sessions d'intervenció mencionades anteriorment. També trobem la realització d'entrevistes inicials individuals, les avaluacions periòdiques dels casos, i l'avaluació de la possible continuïtat de la família al servei en cas que sigui necessari.

Per tal d'assegurar que el servei funciona correctament cal que el personal implicat tingui unes competències necessàries: titulació en psicologia, formació i/o experiència en treball amb famílies en contextos de conflictivitat i formació i/o experiència en l'abordatge terapèutic i psicosocial de la violència. El personal implicat a cada STAP és variable segons les característiques del mateix, en concret, segons el nombre de casos, però tot així, el personal ha d'estar entre 2 i 4 professionals.

Finalment, per tal d'avaluar si el servei proposat (STAP) funciona adequadament, caldrà avaluar si el malestar dels menors ha disminuït, si els menors presenten menys afectacions negatives durant el procés de divorci, si la conflictivitat disminueix i si l'actuació per part dels serveis tècnics de Punt de Trobada és més eficaç.

CONCLUSIONS

Aquest treball ha intentat donar resposta a una necessitat latent no coberta actualment. La creació d'un servei diferenciat dels serveis de punt de trobada, on existeix un acompanyament terapèutic individual amb els diferents membres de la unitat familiar, genera que es puguin atendre les necessitats de cada persona i els processos de divorci conflictiu siguin els menys perjudicials possible, sobretot en relació amb el benestar dels menors.

Considerem que el Servei Terapèutic d'Acompanyament Psicosocial (STAP) compleix amb els objectius prèviament delimitats, i dona resposta a les diferents necessitats detectades al llarg del treball.

Protegir als menors dels divorcis conflictius

Desenvolupament dels Serveis Terapèutics d'Acompanyament Psicosocial (STAP) en processos de divorci conflictiu

Dunia Hanafi Alcolea i Mar Viniegra Pintado

En els primers mesos després d'un divorci conflictiu, els menors poden experimentar problemes psicosocials greus que, si no es tracten, es poden acabar cronificant. Per desgràcia, els punts de trobada no poden intervenir a l'inici dels processos de divorci.

Al voltant de 10.000 parelles amb fills i filles es van divorciar de manera conflictiva durant l'any 2019 a Espanya. A causa de divorcis conflictius, els menors es veuen privats de diferents aspectes, com l'atenció o l'afecte, que són molt importants pel seu desenvolupament. Alguns estudis assenyalen els divorcis conflictius com un factor de risc que pot generar l'aparició i cronificació de comportaments perjudicials pels menors, en quant al seu desenvolupament psicològic i emocional, i també la seva adaptació a la realitat.

Acostuma a ser difícil que les parelles immerses en divorcis conflictius preservin als menors d'aquesta conflictivitat

Dues estudiants de la Universitat Autònoma de Barcelona han desenvolupat un servei que té com a objectiu donar atenció terapèutica a les famílies i, sobretot, als menors implicats en processos de divorci conflictiu.

"Seria interessant que els menors estiguessin acompanyats, ja que és un temps que estan a l'aire i ningú els hi diu res, no estan informats, es un temps desesperant per la família"

Per desenvolupar el servei, s'han realitzat diferents entrevistes que han permès detectar algunes necessitats davant les quals actuar. Entre elles, es destaca la **vulnerabilitat** i la **desprotecció** que pateixen els menors durant els processos de divorci. Aquets fets han generat certs efectes negatius sobre el desenvolupament de les persones entrevistades. Per altra banda, també s'han detectat certes **limitacions** dels serveis ja existents que poden empitjorar el pronòstic dels menors, com és el fet de no actuar des d'un primer moment.

Per poder fer front a totes aquestes necessitats, s'ha creat el Servei Terapèutic d'Acompanyament Psicosocial (STAP) en processos de divorci conflictiu. Aquest servei té com a objectiu vetllar pel benestar dels menors i preservar-los de la conflictivitat que poden viure. El servei actua realitzant intervencions individuals amb els progenitors i els menors, sempre per separat. Les intervencions individuals busquen garantir el benestar dels menors i disminuir la conflictivitat i l'angoixa en els progenitors.

La creació d'aquest servei permet donar resposta a diferents necessitats latents que, actualment, no es troben cobertes a Catalunya. La creació d'un servei diferenciat dels actuals, però que pugui actuar en coordinació amb els mateixos, és un gran pas per a que els menors implicats en divorcis conflictius tinguin un bon desenvolupament.

Les autores d'aquest treball es mostren encoratjades a l'hora de presentar aquest projecte i que en un futur es pugui dur a terme, sense que es quedi en un treball únicament teòric.

ELS MENORS, LES VÍCTIMES DELS DIVORCIS CONFLICTIUS

Dunia Hanafi Alcolea i Mar Viniestra Pintado

Són molts els menors que pateixen les conseqüències negatives del divorci dels seus pares. Concretament si aquests divorcis estan caracteritzats per la conflictivitat, generant greus problemes psicosocials que si no es tracten a temps es poden cronificar.

En 2019 es van produir a Espanya més de 10.000 ruptures matrimonials conflictives amb menors implicats. Com a conseqüència solen veure's afectades les necessitats bàsiques dels menors per part dels progenitors, donant peu a un malestar psicosocial i a un mal desenvolupament durant la infància i l'adolescència. Tal com ens mencionen diversos estudis, trobem que els divorcis contenciosos són en si mateixos

un factor de risc per l'aparició de comportaments que condicionen i perjudiquen el desenvolupament psicològic i emocionals dels menors. A més, tot i que es troben diversos serveis per fer front a aquests efectes psicosocials derivats del divorci, el problema resideix en el tempo legal, ja que el malestar s'inicia molt abans de la sentència per un divorci contenciós, i finalitza molt més tard que el procés legal.

És per tot això que dues estudiants de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) han dut a terme la creació d'un servei d'actuació centrat a acompanyar als menors de manera psicosocial, immediatament després d'una sentència de divorci conflictiu.

Per tal de dur a terme aquest servei, s'ha fet una cerca d'informació ampliada amb la realització de diverses entrevistes i grups focals a diferents professionals del sector. Amb la informació obtinguda s'ha pogut fer una anàlisi de les necessitats, destacant la importància d'acompanyar als menors des del litigi judicial i la preparació de les famílies de cara a la seva participació a altres serveis.

Per poder donar resposta a aquestes necessitats s'ha creat l'STAP (Servei Terapèutic d'Acompanyament Psicosocial), un servei terapèutic familiar el qual atén i acompanya als menors en processos de divorci conflictiu, a més d'oferir atenció a les parts progenitores implicades. L'objectiu d'aquest és vetllar pel benestar psicosocial dels menors implicats i preparar a les famílies per una possible derivació a altres serveis. Els STAP s'inicien just en el moment de la demanda de divorci conflictiu, però la duració és variable segons la particularitat de cada cas. Les intervencions són realitzades de manera individual amb cadascuna de les parts i està diferenciada segons si està dirigida als menors o a les parts progenitores. Aquesta proposta ha intentat donar resposta a una necessitat latent no coberta actualment.

Les autores d'aquest treball consideren que l'STAP dona tracta a les diferents necessitats detectades al llarg del treball. I creuen que aquest projecte es podrà portar a terme en un futur no molt llunyà.